PODSTAWY RACHUNKOWOŚCI

Czyli z polskiego na nasze

WROCŁAW, 2017

Autor: Joanna Głowacka
www.bombowaksiegowa.pl

Spis treści

1. Uregulowania rachunkowości.....2
2. Aktywa, czyli majątek przedsiębiorstwa.....4
3. Pasywa- źródła finansowania oraz operacje gospodarcze 7
4. Zasady rachunkowości i polityka jednostki 11
5. Dokumenty księgowe.....15
6. Rodzaje kont bilansowych.....18
7. Przychody i koszty, czyli rodzaje rachunku zysków i strat.....24
8. Ewidencja kosztów.....29
9. Inwentaryzacja.....34
10. Środki trwałe.....38
11. Amortyzacja.....43
12. Środki trwałe w budowie.....47
13. Wartości niematerialne i prawne.....49
14. Środki pieniężne.....51
15. Przykłady wraz z rozwiązaniami.....55

1. Uregulowania rachunkowości

Rachunkowość to całościowy i zwarty system ciągłego oraz systematycznego gromadzenie i przetwarzania danych oraz prezentacji informacji ekonomiczno-finansowych. Rachunkowość posiada kilak cech:

1. procesy wyrażone są w mierniku pieniężnym;
2. zapisy księgowe dokonywane są na podstawie dokumentów źródłowych;
3. stosowanie narzędzia ewidencji, tzw. konta;
4. zasada podwójnego zapisu;
5. zasada ciągłości bilansowej;
6. przeprowadzanie inwentaryzacji, która weryfikuje stan ewidencyjny i wykazuje odchylenia ze stanem rzeczywistym.

Rachunkowość możemy podzielić ze względu na obszar uregulowań:

- finansowa- dotyczy finansów przedsiębiorstwa,
- podatkowa- uregulowana w ustawach podatkowych, dotyczy kwestii podatkowych,
- zarządcza- jest to przewidywanie zjawisk gospodarczych na podstawie danych z ubiegłych lat.

Na rachunkowość finansową składają się 3 elementy.

Po 1: KSIĘGOWOŚĆ.

Księgowość to ewidencjonowanie operacji gospodarczych, które miały miejsce w podmiocie w wymiarze pieniężnym. Ewidencja, czyli ujmowanie w księgach rachunkowych. Obowiązek ten wynika z ustawy o rachunkowości, o której napiszę za chwilę. Co do ksiąg rachunkowych to są one zbudowane z:

1) dziennik- dzień po dniu zapisujemy operacje gospodarcze,
2) księga główna- jest to wykaz kont syntetycznych (kont głównych),
3) księgi pomocnicze- wykaz kont analitycznych,
4) zestawienie obrotów i sald- wykaz kont wraz z kwotami,
5) inwentarz.

Po 2: RACHUNEK KOSZTÓW

Rachunek kosztów umożliwia kalkulację zjawiska. Prowadzi ona do ustalenia kosztu jednostkowego. Wyjaśnię to na podstawie przykładu. Produkujemy jakąś liczbę produktu, przyjmijmy X. Koszty wyprodukowania tego produktu (np. wynagrodzenia, materiały) wynosiły Y. Wykorzystując dane, które uzbierała księgowość, możemy ustalić koszt jednostkowy produktu, czyli ile wyniósł koszt produkcji danego produktu.

Po 3: SPRAWOZDAWCZOŚĆ FINANSOWA

Sprawozdawczość finansowa ma za zadanie przedstawienie ogólnej sytuacji majątkowo-finansowej przedsiębiorstwa. Jest to ważne dla przedsiębiorstwa, aby wiedziało na czym stoi, ale także dla kontrahentów zewnętrznych. Takie sprawozdanie finansowe pokazuje czy jednostka dobrze się rozwija, czy może niedługo zakończy swoją działalność.

Na sprawozdanie finansowe składają się:

- wprowadzenie do sprawozdania- zawiera w głównej mierze politykę rachunkowości, tzn. zakładowy plan kont, sposób księgowania itd.,
- bilans- wykaz aktywów i pasywów jednostki,
- rachunek zysków i strat- wykaz przychodów i kosztów,
- rachunek przepływów pieniężnych (CASH FLOW)- wykaz środków pieniężnych,
- zestawienie zmian w kapitale własnym- czy i jak zmieniły się nasze kapitały,
- informacja dodatkowa.

Gdzie szukać regulacji rachunkowości?

Istnieją uregulowanie polskie i międzynarodowe:

1. Polskie uregulowania:
    - Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r.- jest podstawowym aktem prawnym regulującym zasady rachunkowości,
    - Krajowe Standardy Rachunkowości (KSR)- uzupełniają ustawę (jest ich 9).
2. Międzynarodowe uregulowania:
    - Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR)- zostały sformułowane w latach 1973-2002 przez Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (KMSR). Do 1 czerwca 2002 r. Komitet wydał 41 standardów (MSR);
    - Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF)- od 2002 r. Rada rozpoczęła opracowywanie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF), których celem jest stopniowe zastępowanie MSR. Na chwilę obecną jest ich 14.

2. Aktywa, czyli majątek przedsiębiorstwa

Bilans to uporządkowany wykaz aktywów i pasywów jednostki. Co oznaczają te pojęcia?

W ustawie o rachunkowości w art. 3 ust. 1 pkt 12 znajduje się definicja aktywów:

rozumie się przez to kontrolowane przez jednostkę zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości, powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych

Rozłóżmy tą definicję na poszczególne elementy:

- kontrolowane przez jednostkę- oznacza to posiadanie jakiegoś tytułu prawnego do tego elementu, głównie chodzi tutaj o własność, współwłasność, ale nie tylko. Kontrolowanie składnika majątku to nic innego jak kontrolowanie korzyści z niego uzyskiwanych;
- zasoby majątkowe- jest to najważniejsza rzecz w tej definicji. Mówi ona o tym, że **aktywa to majątek** jednostki;
- o wiarygodnie określonej wartości- wartość tego zasobu majątkowego musi być wiarygodna, odpowiednia. Chodzi tutaj o to, żeby znacząco nie odbiegała od ceny rynkowej, np. cena rynkowa laptopa wynosi 2 000 zł, a my wprowadzamy ten sam laptop (lub podobny) o wartości 4 000 zł. Jest to niewiarygodnie określona wartość;
- powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych- majątek gromadzimy w jakiś konkretny sposób, np. kupujemy, otrzymujemy -> są to zdarzenia przeszłe, a gromadzimy go w celu uzyskania przychodów.

Aktywa dzielimy na dwa rodzaje:

1. **aktywa trwałe**- w ustawie zdefiniowane jako te, które nie należą do aktywów obrotowych (art. 3 ust. 1 pkt 13). Główną ich cechą jest to, że są wykorzystywane przez dłużej niż 12 miesięcy;
2. **aktywa obrotowe**- uregulowane w art. 3 ust. 1 pkt 18. Są one wykorzystywane lub wymagalne (w przypadku należności) przez okres krótszy niż 12 miesięcy. Są to:
    - aktywa rzeczowe- art. 3 ust. 1 pkt. 19: ***materiały*** *nabyte w celu zużycia na własne potrzeby, wytworzone lub przetworzone przez jednostkę* ***produkty gotowe*** *(wyroby i usługi) zdatne do sprzedaży lub w toku produkcji,* ***półprodukty*** *oraz* ***towary*** *nabyte w celu odprzedaży w stanie nieprzetworzonym*. Do kategorii aktywów rzeczowych zaliczamy więc: materiały, produkty gotowe, półprodukty oraz towary;
    - aktywa finansowe- art. 3 ust. 1 pkt 24: ***aktywa pieniężne, instrumenty kapitałowe*** *wyemitowane przez inne jednostki, a także wynikające z kontraktu prawo*

do otrzymania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach;

- należności krótkoterminowe- są to należności od kontrahentów z tytułu dostaw i usług oraz inne należności poniżej 12 miesięcy. Krótko mówiąc, należności to sytuacja, kiedy ktoś jest nam winny pieniądze;
- rozliczenia międzyokresowe- niektóre operacje nie da się rozliczyć w danym okresie (np. miesiącu). Takie operacje zaliczamy do rozliczeń międzyokresowych. Również są one poniżej 12 miesięcy.

Z bilansu wynika szczegółowy podział aktywów:

A Aktywa trwałe

I Wartości niematerialne i prawne

II Rzeczowe aktywa trwałe

III Należności długoterminowe

IV Inwestycje długoterminowe

V Długoterminowe rozliczenia

B Aktywa obrotowe

I Zapasy

II Należności krótkoterminowe

III Inwestycje krótkoterminowe

IV Krótkoterminowe rozliczenia

C Należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy

D Udziały (akcje) własne

Od 1 stycznia 2016 r. do aktywów zaliczamy także należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy oraz udziały (akcje) własne. Do końca 2015r. wartości te znajdowały się w kapitale własnym po stronie pasywów, przy czym były one wyrażone w wielkości ujemnej. *Należne wpłaty na kapitał podstawowy*- są to wpłaty, które wspólnicy zadeklarowali się wpłacić, ale jeszcze tego nie dokonali, a więc należne, ale nie wniesione.

Udziały (akcje) własne- ogólnie rzecz biorąc spółka nie może nabywać swoich akcji lub udziałów. Są jednak pewne wyjątki (art. 200 dla spółek z o.o. i 362 KSH dla spółek akcyjnych). Ta pozycja powstała dla tych wyjątków.

Wartości niematerialne i prawne (WNP)- są to wszelkie rodzaju prawa majątkowe o okresie użyteczności powyżej roku, a w szczególności zaliczamy tutaj: licencje, koncesje, prawo do wynalazków, oprogramowanie itd., np. koncesja na sprzedaż wyrobów alkoholowych.

Rzeczowe aktywa trwałe dzielą się na:

- środki trwałe- są to składniki, które muszą spełniać 3 istotne cechy: ich okres ekonomicznej użyteczności jest powyżej roku, muszą być zdatne, kompletne do użytku oraz przeznaczone na potrzeby jednostki. Środki trwałe są niezbędne do funkcjonowania przedsiębiorstwa. Przykład: komputer, lokal, grunt, a nawet krzesło.
- środki trwałe w budowie- środki trwałe możemy sami wyprodukować. W okresie ich produkcji zaliczamy je do tej kategorii. Zaliczamy tutaj także naprawę, montaż czy ulepszenie już wcześniej wpisanych środków trwałych. Np. lokal potrzebuje remontu (malowanie ścian). Przedtem był zaksięgowany w środkach trwałych. Podczas remontu nie można tam wykonywać działalności, więc musimy go ująć jako środek trwały w budowie;
- zaliczki na środki trwałe budowie- zaliczki już zapłacone na poczet budowanych w przyszłości środków trwałych lub ich modernizacji.

Należności długoterminowe- należności powyżej 12 miesięcy.

Inwestycje długoterminowe- są to inwestycje powyżej 12 miesięcy. Ważne jest, że zaliczamy tutaj także nieruchomości, które są inwestycją, tzn. w przyszłości spowodują korzyści ekonomiczne.

Zapasy dzielą się na 4 grupy:

a) materiały- składnik przeznaczony do przerobu,
b) towary- przeznaczone bezpośrednio do sprzedaży,
c) wyrób gotowy- wytwarzany we własnym zakresie, efekt produkcji,
d) półprodukty i produkty w toku- mamy zamknięty pewien etap produkcji.

Należności krótkoterminowe- należności poniżej 12 miesięcy. Do należności krótkoterminowych należą **ZAWSZE** należności z tytułu dostaw i usług bez względu na ich termin wymagalności (czyli termin zapłaty).

Inwestycje krótkoterminowe obejmują czeki, weksle, papiery wartościowe krótkoterminowe oraz środki pieniężne (w kasie, na rachunkach bankowych oraz w drodze).

Aktywa są uporządkowane pod względem płynności. Płynność oznacza zdolność do bieżącej regulacji zobowiązań. Chodzi o to że jeżeli jednostka ma zapłacić rachunek np. za prąd to jest ona w stanie tego dokonać, ponieważ posiada środki. Aktywa trwałe są najmniej płynne, ponieważ trudno je zbyć.

3. Pasywa- źródła finansowania oraz operacje gospodarcze

Pasywa nie zostały zdefiniowane w ustawie. Ogólnie rzecz mówiąc, **pasywa** to **źródła finansowania majątku** przedsiębiorstwa, czyli aktywów. Zaliczamy do nich:

1. kapitały własne
2. rezerwy i zobowiązania na rezerwy

Kapitały nie zostały także uregulowane, ale pozycje bilansu wskazują, co kryje się pod tą pozycją:

A **Kapitał (fundusz) własny**

I. Kapitał (fundusz) podstawowy

II. Kapitał (fundusz) zapasowy

III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny

IV. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe

V. Zysk (strata) z lat ubiegłych

VI. Zysk (strata) netto

VII. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)

Pierwsze pytanie, jakie może się nasuwać, to kiedy stosujemy kapitał, a kiedy fundusz? Zależy to od formy prawnej działalności:

- kapitał zakładowy- w spółce akcyjnej, z o.o., komandytowo-akcyjnej
- kapitał właścicieli- w spółkach osobowych: jawnej, partnerskiej oraz w spółce cywilnej,
- suma komandytowa- w spółce komandytowej,
- fundusz udziałowy- w spółdzielni,
- fundusz założycielski- w przedsiębiorstwie państwowym.

Wyjaśnię teraz po kolei każdy z elementów kapitałów własnych.

Kapitał (fundusz) podstawowy- jest to kapitał, który wnoszą wspólnicy czy udziałowcy, kiedy zakładają działalność. W niektórych spółkach minimalna wartość jest ustalona w KSH (Kodeksie spółek handlowych), np. dla spółki z o.o. 5 000 zł.

Kapitał (fundusz) zapasowy- jest to dodatkowe źródła finansowania. Jednostka może utworzyć taki kapitał, żeby np. pokryć stratę w bieżącym roku. Do tworzenia tego kapitału są zobligowane spółki akcyjne.

Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny- tworzony jest na podstawie przeszacowania wartości środków trwałych (o którym napiszę w artykule nt. środków trwałych).

Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe- muszą być tworzone przez spółki akcyjne i z o.o. Jak sama nazwa wskazuje jest on rezerwowy, czyli środki na nim zgromadzone mogą być przeznaczone na straty lub wydatki.

Zysk (strata) z lat ubiegłych oraz zysk (strata)- jest to jedyny element, który łączy bilans i rachunek zysków i strat. Każde przedsiębiorstwo marzy o zarabianiu, czyli zysku. Jego obliczenie umożliwia rachunek zysków i strat, a wartość finalna, czyli zysk netto lub strata wchodzą do bilansu.

Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego- są to wypłacone w ciągu roku zaliczki na poczet zysku, jako śródroczny podział wyniku finansowego.

WAŻNE! Od 1 stycznia 2016r. dwie pozycje z kapitałów własnych, tj. należne wpłaty na kapitał podstawowy oraz udziały (akcje) własne zostały przeniesione do aktywów obrotowych. Zmiany przedstawia poniższa tabela:

A. "Kapitał (fundusz) własny"	
przed	**po**
I. Kapitał (fundusz) podstawowy II. Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna) III. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna) IV. Kapitał (fundusz) zapasowy V. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny VI. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe VII. Zysk (strata) z lat ubiegłych VIII. Zysk (strata) netto IX. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)	I. Kapitał (fundusz) podstawowy II. Kapitał (fundusz) zapasowy, w tym: – nadwyżka wartości sprzedaży (wartości emisyjnej) nad wartością nominalną udziałów (akcji) III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, w tym: – z tytułu aktualizacji wartości godziwej IV. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe, w tym: – tworzone zgodnie z umową (statutem) spółki – na udziały (akcje) własne V. Zysk (strata) z lat ubiegłych VI. Zysk (strata) netto VII. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)

Przejdźmy teraz do rezerw na zobowiązania i zobowiązań. Ich struktura z bilansu:

B Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania

I. Rezerwy na zobowiązania
II. Zobowiązania długoterminowe
III. Zobowiązania krótkoterminowe
IV. Rozliczenia międzyokresowe

Czym są rezerwy? Rezerwy to zobowiązania, których termin wymagalności (czyli spłaty) lub kwota nie są pewne (art. 3 ust. 1 pkt 21).

Zobowiązania są uregulowane w art. 3 ust. 1 pkt 20: *wynikający z przeszłych zdarzeń obowiązek wykonania świadczeń o wiarygodnie określonej wartości, które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki*.

Przykład: kupiliśmy materiały, w celu wyprodukowania danego produktu. Termin zapłaty to 7 dni. Porównajmy sytuację z definicją:

- wynikający z przeszłych zdarzeń -> zakup
- obowiązek wykonania świadczeń -> zapłata kontrahentowi
- o wiarygodnie określonej wartości -> na podstawie dokumentu (zazwyczaj faktura)
- które spowodują wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki -> jeżeli otrzymamy materiały to możemy wyprodukować produkt, jeżeli go nie otrzymamy, nie ma możliwości produkcji.

Zobowiązania dzielimy na krótkoterminowe i długoterminowe. Podobnie jak w aktywach krótkoterminowe oznacza < 12 miesięcy, a długoterminowe > 12 miesięcy.

Kiedy znamy pojęcia aktywa i pasywa możemy zdefiniować, czym jest suma bilansowa.

Suma bilansowa= suma aktywów= suma pasywów

Jest to główna zasada rachunkowości: **AKTYWA = PASYWA**

Jeżeli nie zgadza się suma aktywów i pasywów to oznacza że gdzieś popełniliśmy błąd. Jest to dobre narzędzie umożliwiające weryfikację czy dobrze zaksięgowaliśmy operacje.

OPERACJE GOSPODARCZE

Jak już wspominałam, księgowość ewidencjonuje tylko operacje gospodarcze. Wyróżniamy 4 ich rodzaje:

1. aktywne- powodują zmniejszenie się jednego aktywa i zwiększenie drugiego aktywa

   ↓A ↑A Suma bilansowa nie zmienia się

   Przykład: sprzedano wyroby gotowe (zmniejszenie stanu wyrobów gotowych w zapasach), ale kontrahent jeszcze nie zapłacił (zwiększenie należności krótkoterminowych z tytułu dostaw i usług).

2. pasywne- powodują zmniejszenie się jednego pasywa i zwiększenie drugiego pasywa

   ↓P ↑P Suma bilansowa nie zmienia się

   Przykład: zaciągnięto kredyt bankowy (zwiększenie kredytów bankowych) i zapłacono zaległe wynagrodzenia pracownikom (zmniejszenie zobowiązań z tytułu wynagrodzeń).

3. aktywno-pasywne- jedno z aktyw maleje i równocześnie maleje pasywo

   ↓A ↓P Suma bilansowa maleje ↓

   Przykład: Zapłacono z kasy (maleją środki pieniężne w kasie) zobowiązania wobec dostawców (maleją zobowiązania z tytułu dostaw i usług).

4. aktywno-pasywne- rośnie jedno z aktyw i równocześnie rośnie pasywo

   ↑A ↑P Suma bilansowa rośnie ↑

   Przykład: Kupiliśmy materiały od dostawców, które przyjęliśmy do magazynu (zwiększają się zapasy w dziale materiały), ale termin zapłaty to 7 dni (zwiększają się zobowiązania z tytułu dostaw i usług).

Zainteresowany? Pobierz pełną wersję ebooka za jedyne 29 zł! Możesz to zrobić, wchodząc na stronę http://bombowaksiegowa.pl/ebook/